

КИЋЕЊЕ

Као што се у османској традицији прожимају облик и украс архитектуре, слово речи Божје и орнамент у делима калиграфа, тако и одео и накит чине целину.

Султани су тежили да своје поданике приморају да се својим спољашњим изгледом јасно идентификују као припадници одређене друштвене групе. Немуслиманима је било забрањивано ношење крзна и одређених врста луксузне одеће. Но, те забране су мање-више пренебрегаване; богати хришћани у нашим крајевима, а и другде, опонашали су турску моду. Тако је национали костим свих балканских народа – код нас пре свега његова градска варијанта – формиран под утицајем традиције коју су донели Турци.

Муслиманску одећу карактеришу једноставни кројеви и складан контраст боје тканине и њеног украса (вез, златовез, гајтани, перлице). Од XVIII века је у дизајн костима и накита улазило све више елемената са Запада, но то је првенствено важило за више слојеве друштва у великим градовима. Локалне терзије и кујунџије претежно су се држале традиционалних образаца.

Кошуље су обично шивене у домаћинству, док су „горње хаљине“ од чоје шили мајстори терзије. У односу на европску моду, код Османлија је било много више сличности између мушких и женских одевних предмета. У трговачко-занатским круговима, а већина ужичких муслимана је припадала том слоју, уредности и дотераности придавао се велики значај. Мушкарци су преко кошуља обично облачили џемадан или ђечерму (прслуци), преко њега доламу (кратки капут), те дуже горње хаљине попут антерије. Чакшире су биле употпуњене тозлудима (сукнене доколенице). Појасеви су могли бити извезени или начињени од материјала тканог у више боја. На глави се носио фес, а када је био обавијен шалом, називао се чалма (сарук). У свечаним приликама, мушкарци су за пасом могли носити и оружје, као ознаку свог достојанства.

Питање престижа код Османлија било је и поседовање сата. Сатни механизми су увожени са Запада, а на њиховим бројчаницима, прилагођено тржишту Оријента, бројеви су некад исписивани арапским писмом. Кутије у које су механизми били обично су биле рад домаћих кујунџија, као и ланци на којима су сатови ношени.

И поред раскоши у одевању, идеална муслиманка је у јавности, уколико то није био женски хамам, била – невидљива. Тело је прекривале ферецом, а косу и лице веловима. За жене на селу које су се бавиле пољским пословима, ти прописи нису могли бити тако строго примењивани. У имућнијим кућама жене су биле предано посвећене „дотеривању“; госте су примале „у пуној спреми“. Преко дугачких широких кошуља (у данашњем поимању би то биле хаљина) жене су носиле антерију, горњу хаљину од чоје, свиле или баршуна. Некада су „доње хаљине“ чиниле краће кошуље са шалварима. Преко јелека (прслука) жене су носиле различите врсте капута. Муслиманке су носиле мале фесове, над косом обично уплетеном у кике, а коју су често красили метални уплитњаци. Женски фесови, плићи од мушких, украшавани су кружним металним плочицама – тепелудима. Папуче су ношене и у кући и ван ње, а напољу и плитке чизме.

Накит је био одраз друштвеног статуса, а онај вреднији је у нестабилним приликама често служио као залога. Жене и мушкарци носили су накит од злата, сребра, лима, бронзе, који је могао бити украшен уметањем драгог или полудрагог камења, или стакла, те техникама филигран, гранулације или савата. Код османских жена су веома цењени били и бисери, и често су чинили део наушница. Прса су красили надгрудници и различити типови огрлица; богатство породице истицале су ниске златника, а жене из скромних кућа носиле су и орглице украшене бакраним новчићима. Око врата, на ланчићима, или причвршћени за појас, ношени су и енамлуци, украшене кутијице у које су били уметнути записи из светих књига, или чак минијатурни примерци Курана, као заштита од злих сила. Фолклор домаћих муслимана, као и османски фолклор уопште, сујеверју и амајлијама давао је велики значај, те је ова врста накита била популарна.

Обавезан део украса биле су наруквице. Често су биле израђиване у пару, те су идентични примерци били ношени на обе руке. Оне израђене од корала ношене су и да би, како се веровало, штитиле здравље своје власнице. Жене су носиле различите типове прстења, а виђенији мушкарци, као симбол своје моћи и утицаја, носили су прстенове са печатом.

Женске појасеве красиле су пафте, двоструке копче. Платнени појасеви украшавани су сребрним и златним нитима, а имућне жене могле су имати и појасеве од сребрних плочица. На појасеве је аплицирано и полудраго камење, попут ћилибара и карнеола.

Сребрни сат, механизам израђен у фирми „Isac Rogers“ из Лондона, вероватно средином XVIII века, у сребрној кутији, која је свакако рад неког османског кујунџије.

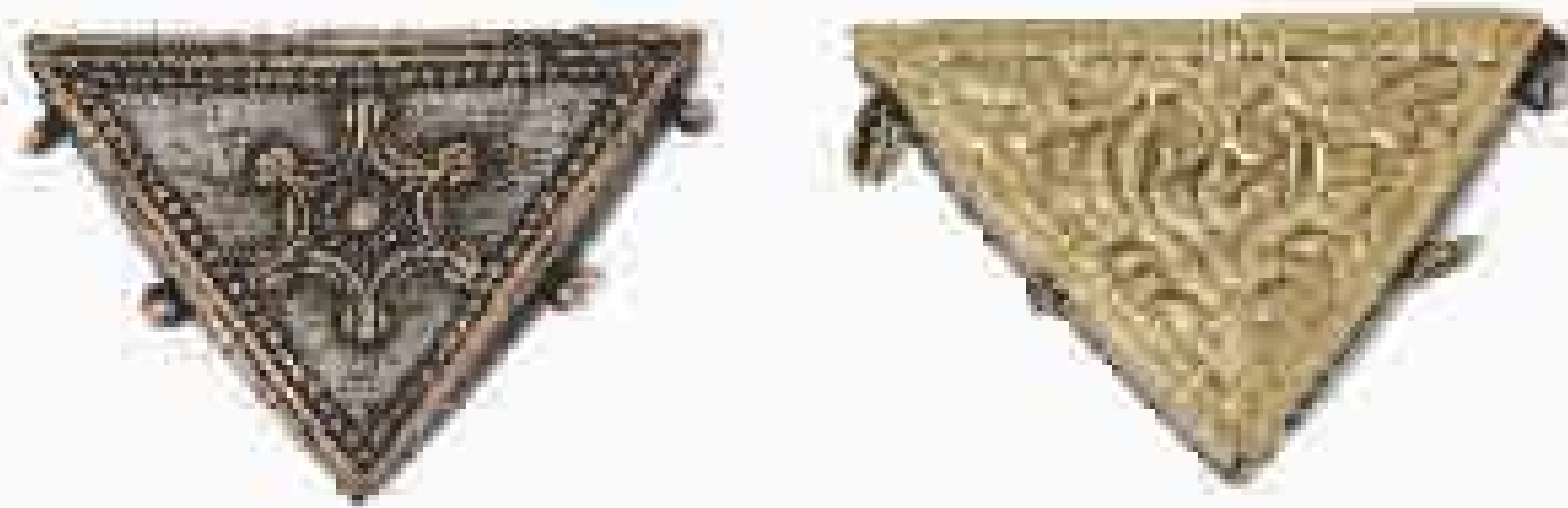
Раскошно украшен ђустек (сребро, филигран, корал), тип ланчића карактеристичан за османску моду, заплењен је за време Јаворског рата 1876. године, по речима житеља Брекова код Ариља, који је био власник ђустека.

Печа, маска за лице, XIX век, Пријепоље, картон пресвучен чојом, вез памучним концем и срмом. Ношење оваквих маски био је један од видова покривања жена.

Врећица за новац какву су носиле имућније муслиманске девојке; Пријепоље, XIX век, свилени атлас, златовез; око ње су турски новчићи из Нумизматичке збирке Музеја.

Два сребрна енамлука, искуцавање, Пријепоље, XIX век

Печатни прстен, XIX век; Ужице. Ливено сребро, авентурин (полудраги камен), са урезаним натписом на арапском писму: Хасан Абдулах 1327 (1821)